

KOMMUNIKATIONSKARNEVALEN

GÖTEBORG 2015

Af Stella Thomsen og Vibe Lund Jensen

Hovedtema: AKK och flerspråkighet

Igen i år sendte ISAAC Danmark repræsentanter til "Den Västsvenska kommunikationskarnevalen", som foregik 1.-2. juni 2015 i Göteborg. Årets hovedtema var "**AKK och flerspråkighet**". Flersprogethed er mere aktuell end nogensinde. AKK er det svenske udtryk for ASK – alternativ og supplerende kommunikation. Sverige tager hermed fat på et vigtigt tema: Hvordan støtter man bedst mennesker med kommunikative udfordringer, der har som ekstra dimension, at de også er flersprogede? Konferencen gav mange forskellige input fra forskning, projekter og praksis, hvor myter om flersprogethed blev aflivet, viden sat i stedet.

Kommunikationskarnevalen er en stor årlig AKK-konference, hvis grundtanke er at være forum og mødeplads for alle, som virker og arbejder indenfor området. Vi var to ISAAC-repræsentanter afsted. Her er et udsnit af vores indtryk fra konferencen.

Videoptagelse af hovedforelæsninger mm.

Som noget nyt har Kommunikationskarnevalen lagt links ud til optagelser fra konferencen. Her kan man se de livlige musikalske indslag, samt de fulde videoptagelser af hovedtalernes forelæsninger. Hovedtalerne Juan Borneman (Sydafrika) og Eva-Kristina Salameh (Sverige), begge forskere, holdt hver især to omfattende og spændende forelæsninger samt en workshop. Det er en vældig god mulighed at kunne sidde hjemme og høre/genhøre guld-kornene i fred og ro. Nedenfor er en kort præsentation af forelæsningerne. Vi kan derudover varmt anbefale at afsætte god tid, alliere sig med en kande kaffe, og høre+se forelæsernes egen fremlæggelse af vigtig kompleks viden og velbegrundede synspunkter.

Her er links optagelser af forelæsninger og musikalske indslag:

<http://anoriga.se/nkaplay/flerfunktionsnedsattning/filmade-forelasningar/kommunikationskarnevalen-2015/>

Her er links til **hele Karnevalsprogrammet** samt de **handouts** fra forelæsninger, der er lagt ud:

<http://www.dart-gbg.org/karnevalstart/karneval15>

Konferencens musikalske indslag

"Edo Bumba" med band

Konferencen blev skudt festligt i gang med Edo Bumba og hans orkester, der fik alle op fra stolerækkerne. De lavede "Musikalisk Karnevalsinvigning" og gav den gas med glade melodier, rytmer, og flerstemmigt kor i humoristisk dialog med publikum. Vi klappede, sang og dansede morgengymnastik til alles morskab.

Efter dette var alle fyldte med energi til dagens mange oplæg. Sang og musik, og i det hele taget brug af krop og bevægelse, er en fantastisk starter, der giver noget at kommunikere og være sammen om. Godt at tage med hjem i egen praksis.

”Teckentrallarna från Kungälv”

Der var også besøg af Tegnsprogskoret fra spealskolen i Kungälv, som kunne præsentere noget, der var særligt. De optrådte med sang og tegn til populære sange spillet over musikanlægget, så alle kunne nynne med. De brugte hænder, krop og stemme samtidig og fik inddraget moderne musik. De udstrålede livsglæde og fik vist en lille smagsprøve på det ASK-miljø, der er på deres skole. De nød tydeligvis at optræde og det var dejligt, at unge mennesker, som selv er ASK-brugere, var med at gøre sig gældende på en konference som denne. Bedre repræsentanter for værdien af ASK findes ikke.

Se Edo Bumba og Teckentrallarnas optræden her:

<http://anoriga.se/nkaplay/flerfunktionsnedsattning/filmade-forelasningar/kommunikationskarnevalen-2015/>

Et udvalg af de mange forelæsninger

Eva-Kristina Salameh (EKS), Sverige:

”Klarar man att använda mer än ett språk, när man har en funktionsnedsättning?”

En levedygtig myte siger, at tosprogede børn begynder at tale senere, og at deres sproglige udvikling sker langsommere sammenlignet med etsprogede børn. Hvis barnet også har et handicap, hvori en sprogforstyrrelse indgår, forventes barnet at blive hjulpet af, at man fjerner et sprog.

Eva-Kristina Salameh, med. dr., talepædagog, lektor v. Lunds Universitet. Har siden 70'erne arbejdet med flersprogede børn i logopædmottagelsen på Skåne Universitetshospitalet, Malmö. Hun forsker primært i vurdering og intervention omkring flersprogede børn med sprogforstyrrelser.

Eva-Kristina Salameh og Luz Solano var på den danske ISAAC-konference i 2012 med en forelæsning om ”ASK i et flersproget perspektiv”.

EKS refererede til forskning, der viser, at dette ikke er tilfældet. Flersprogethed er aldrig årsagen til en sprogforstyrrelse. Den sproglige udvikling begynder ikke senere, går ej heller langsommere, når man er flersproget. Men flere faktorer har betydning for en flersproglig udvikling. Sociale faktorer (fx er der mange med sproglige vanskeligheder som møder meget få jævnaldrende kompetente andetsprogtalere). Sproglige faktorer (de færdes i et komplekst sprogligt miljø) og pædagogiske faktorer (undervisning/virksomhed sker ud fra normer for etsprogede børn).

Man må aldrig tage et af sprogene væk. Konsekvensen vil være at sproget udvikles meget langsomt på blot ét sprog, man får mindre sproglig stimulans og kommer i mange kontekster til at stå udenfor. Flersprogetheden skal ses som en ressource, der forstærker barnets eksekutive funktioner, bl.a. opmærksomhed (at skulle skelne mellem sprog), kontrolfunktioner (at skulle holde det ene sprog tilbage mens det andet tales), fleksibilitet (at forholde sig til, at samme begreber kan have forskellige fonologisk form).

For at barnet skal kunne få passende sproglig støtte, er der behov for en vurdering, hvor barnets samlede sproglige kompetencer vurderes (såvel modersmålet som andetsproget), og der skelnes mellem vanskeligheder pga. manglende eksponering for sprog og eller pga. egentlig sprogforstyrrelse. Der bør sættes fokus på barnets eksponering for sprog, impressivt som ekspressivt, på modersmålet og andetsproget. Den flersprogede kan klare at udvikle to sprog, men er sårbar overfor mangelfuld eksponering. At man blander sprogene ses som en svaghed – det er det ikke, det er en styrke.

Der er mange kulturelle faldgrupper ved intervention, fordi vi tænker ud fra egen kulturel baggrund og egne normer, og derfor kan mislykkes i interventionen, fx:

- Gennem fokus på forældrene, forudsætter vi, at det altid er dem som tager sig mest af barnet. Men det er ofte søskende som er meget involveret.
- Gennem fokus på samtale mellem forælderen og barnet forudsætter vi, at det mest almindelige samtalemønster i barnets familie er samtale mellem to personer.
- Gennem forsøget på at få barnet til at tale mere, forudsættes at forældrene påskønner, at barnet taler meget og meget gerne må indlede samtale med voksne. Pragmatiske problemer kan mistolkes som større kognitivt handicap end det er. Man kan fx være opdraget til at man ikke taler før en voksen har startet samtalen.
- Gennem bestræbelsen på at forældrene skal kommunikere på barnets niveau forudsættes, at familien også mener at voksne skal tilpasse sin tale til små børn.

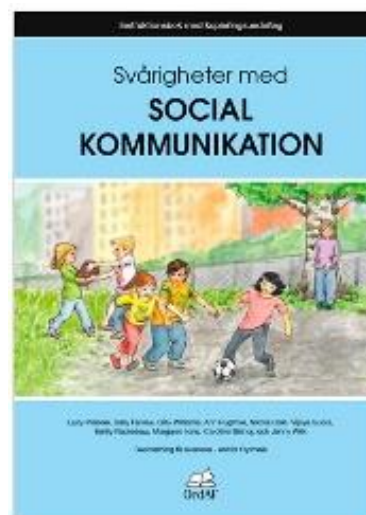
Intervention skal ske med forståelse for familiens kulturelle baggrund.

EKS anbefaler god bog med praksisforslag: "Svårigheter med social kommunikation"

<http://www.ordaf.net/bok/10-Svenska-som-andrasprak/67-Svårigheter-med-social-kommunikation>

Se hele Eva-Kristina Salamehs forelæsning her:

<http://anhoriga.se/nkaplay/flerfunktionsnedsattning/filmade-forelasningar/kommunikationskarnevalen-2015/>

Juan Bornman (JB), Sydafrika:

“Multi-lingual issues and considerations in AAC assessment and intervention”.

JB's oplæg handlede om, at AAC vurderinger og intervention til lingvistisk og kulturelt forskelligartede befolkningsgrupper ér og altid vil være en udfordrende opgave. I oplægget satte hun fokus på vigtigheden af at blive opmærksom på potentielle kulturelle fordomme, at forstå den enkelte families prioriteringer og behov i en given kultur og kontekst, og at lave vurderinger, der indbefatter kyndig lingvistisk

Juan Bornman, logopæd, audiolog. Professor v. University of Pretoria, Sydafrika, her ansvarlig for "Centre for Augmentative and Alternative Communication". Har de sidste 20 år viet sit professionelle virke til mennesker, der ikke kan tale – "en af de mest sårbare grupper indenfor handicapområdet"

oversættelse, kulturel tilpasning og ekspertpanelgennemgang. Hun fortalte om vellykkede interventionsforanstaltninger, der var fokuseret på at fremhæve voksen-barn interaktioner, familieformidlet intervention, med stor vægt på velovervejede udvælgelse af interventionsaktiviteter og involvering af søskende.

Forelæsningen indeholdt følgende hovedpunkter:

- Hvor kommer sproget fra og hvorfor udvikler det sig hele tiden?
- Hvor kommer flersprogethed fra (multilingualism)?
- Definition af flersprogethed.
- Tilgangen til flersprogethed.
- Interventionsovervejelser, 4 strategityper i 3 kontekster (skole, hospitaler, retssystemer).

Hvor kommer sproget fra? For at forstå kompleksiteten i at opbygge ASK til mennesker der er flersprogede, er det vigtigt at se på hvordan menneskers sprog er opstået. Sprog udviklede sig (evolved) til at opfylde behovene hos mennesker, bosiddende i et bestemt område. Sprog matcher kulturen, udvikler sig og ændres, nye ord tilføjes løbende. Således kan et hverdagsprog udvikles med en befolkningsgruppe og dens livsomstændigheder, hvor særlige begreber udvikles, som kan være svære at oversætte til andre sprog. Det er en udfordring, man skal være opmærksom på, når man laver ASK-løsninger til mennesker der er flersprogede.

Flersprogethed er mere almindeligt end mange umiddelbart tror. JB redegjorde for flere forskellige definitioner, men fremhævede "an inclusive definition": *En person, der er flersproget, er i stand til at forstå eller producere to eller flere sprog i mundtlig, symboliseret eller skreven form, uanset det færdighedsniveau, den brug, eller den alder, hvor sprogene blev lært.* Der er 11 officielle sprog i Sydafrika. De befolkningsgrupper, der taler disse sprog el. en afart af dem, adskiller sig ikke bare sprogligt, men også etnisk, og med forskellige værdier, tro, livssyn og ressourcer. De har forskellige syn på opdragelse, og på hvilke aktiviteter børn skal involveres i (leg, omsorgsopgaver,...). Mange af disse befolkningsgrupper lever i ydermere i fattigdom og taler et ikke-dominerende "hjemme-sprog", der ikke støttes nok op om i samfund og skole. Disse forhold gør det endnu mere sårbart at ydermere have en kommunikativ funktionsnedsættelse.

JB fremlagde mange AAC-strategier og praksiseksempler for interventionsarbejdet omkring brug af ASK (Alternativ og Supplerende Kommunikation). Herunder også strategier, der var lige så egnede for etsprogede. Omkring det flersprogede perspektiv var Juan Bornman i sine evidensbaserede betragtninger meget enig med Eva-Kristina Salamehs: Flersprogethed skal ses som en ressource. Styrk og giv kommunikationserfaringer på begge sprog, tænk dem begge ind i ASK-materialerne til brugeren, husk

brugerens kulturelle baggrund. Sammenfattende konkluderede JB omkring interventionsarbejdet med den flersprogede ASK-bruger:

- At man ved intervention skal udvikle forståelse for den socio-kulturelle og historiske kontekst, som vedrører sprog og flersprogethed
- At man må forstå både de muligheder og de udfordringer, som børn, deres pårørende og tjenesteudbydere står i, i flersprogede kontekster
- At man skal forblive reflekterende og kritisk over egen praksis
- At man skal kombinere sin "lokale" viden med forskningsbaseret viden fra andre kontekster, i sit arbejde med at udvikle og afprøve passende vurderings- og interventionstiltag.

Det kan kun anbefales at se hele Juan Bornmans forelæsning med mange flere detaljer, forklaringer, eksempler, forskningsreferencer og konklusioner.

Se hele forelæsningen her: <http://anhoriga.se/nkaplay/flerfunktionsnedsattning/filmade-forelasningar/kommunikationskarnevalen-2015/>

Juan Bornman (JB), Sydafrika:

"The Role of AAC in Ensuring Equal Access to Justice for Persons with Severe Communication Disabilities".

Mennesker med ingen eller begrænset funktionel tale har øget sårbarhed som ofre for kriminalitet, da de opfattes som sprogløse og usynlige medlemmer af samfundet. JB kom ind på omfanget af problemet, og på profiler af typiske gerningsmænd. Hun diskuterede den problematiske underreportering i Sydafrika af forbrydelser over for denne gruppe, samt den ringe mulighed de har for at blive hørt og troet på, når de udtrykker sig. JB talte om nødvendigheden af en systemisk tværfaglig tilgang til risikoreduktion for denne population, med specifikke strategier for hver af de forskellige rollespillere.

JB fremlagde temaet gennem en case, hvor en pige med svære kommunikative og fysiske funktionsnedsættelser var blevet udsat for seksuelt misbrug og vold i hjemmet, ligeså var hendes søskende. Pigen havde som udgangspunkt ingen adgang til alternativ eller supplerende kommunikation. Hun havde på lige fod med sine søskende krav på retsmæssig behandling af sin sag, men havde svært ved at komme til orde i retten. Der blev derfor lavet et stort arbejde for, at hun fik oplæring i og adgang til et symbolbaseret ordforråd inden hendes retssag gik i gang. Ordforrådet til pigen blev udvalgt af en person, der kendte til anklagerne, så pigen med egne udtryk ville kunne omtale misbruget, men uden at der var for få ord, så ordforrådet ville blive ledende. Pigens oplæring i at bruge ordforrådet foregik med stort fokus på, at pigen ikke på nogen måde måtte påvirkes inden retssagen. Derfor måtte den lærer, der trænede med pigen, ikke kende til anklagerne og baggrunden for ordforrådet. Læreren skabte mange lejligheder til at træne ordforrådet i alle mulige kontekster i pigens hverdag (på et opholdssted hun var flyttet ind på), så pigen blev bekendt med forskellige begreber. Fx lærte hun ord/symboler for steder som køkken, stue, soveværelse, etc (hvor misbruget muligvis kunne være foregået), pigen lærte betydningen af "I don't know", "I know", hun lærte at give udtryk for følelser (vred, glad, tilgive, etc), sociale roller, mm.

Se hele Juan Bornmans forelæsning her: <http://anhoriga.se/nkaplay/flerfunktionsnedsattning/filmade-forelasningar/kommunikationskarnevalen-2015/>

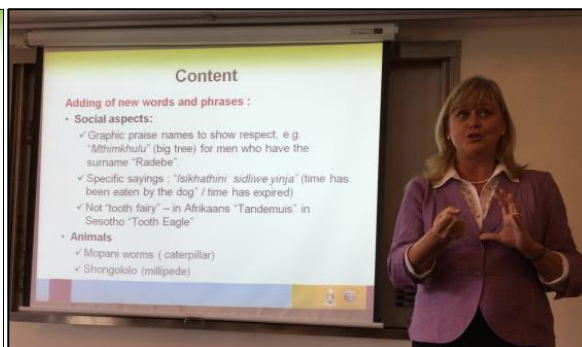
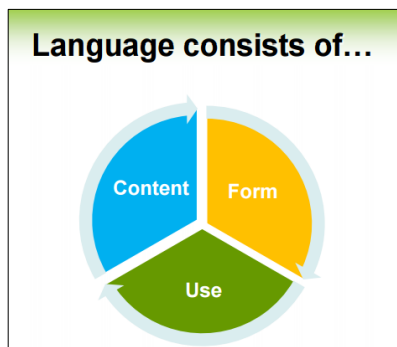
Efter Juan Bornmans forelæsning kan man ikke lade være at spørge: Gøres der nok i Danmark for, at mennesker med svære kommunikative udfordringer, der er blevet udsat for overgreb, kan komme til orde i hverdagslivet og i en retssag?

Juan Bornman (JB), Sydafrika:

“Designing Culturally and Linguistically Appropriate Symbols for the Swedish Context”.

- en workshop om at tilpasse grafiske symboler lingvistisk og ikonisk til en bestemt kultur.

Et hvilket som helst sprog har 3 dimensioner; indhold, form og brug.

Når man tilpasser et leksikon (ordforråd) af grafiske symboler, bør opmærksomheden rettes mod indhold

(tilføje nye ord og fraser) og form (ændring af eksisterende symboler så de passer til de begreber brugeren kender). Fx er der i Sydafrika mange familier, hvor det ældste barn er familienforsørgeren (pga hiv/aids). Der er også mange mødre, som bærer deres små børn på ryggen, ikke i barnevogne. Dette bør smitte af på symboler for fx "familie", "mor", "på arbejde" mv, som må være ikoniske i forhold til kulturen hvor disse forhold er karakteristiske.

I denne workshop skulle vi have fokus på udvikling i indhold og form for det svenske sprog baseret på følgende kategorier: Mennesker, kendte personer, transport, dyr, verber, mad, hjem og sociale ord og fraser.

Fx kan det være en udfordring at forstå et symbol, når man kun ser en arm eller et ben (uden at se resten af kroppen giver det ikke mening, hvis man ikke er abstrakt tænkende).

Fx illustreres det svenske ord "fika" (kaffepause) med en kop på en underkop og nogle bølgede streger står lodret på kopens åbning.

I løbet af en halv time skulle vi i grupper komme op med svenske nationale ord, fraser og symboler som er vanskelige at illustrere og forstå, når man kommer som fremmed til et nyt land, her Sverige.

Det er noget, vi alle kender til, når vi fx gerne vil illustrere det danske begreb "smørebrød", eller hvis vi leder efter en almindelig bus og kun kan finde en amerikansk skolebus.

Marianne Levén, Hege Nordback, Sverige:

"Fyrprat" och pekprat, smartteknik och pappersteknik, läsårsplaner och veckoplaner".

Marianne Levén og Hege Nordback er lærere for elever med funktionsnedsættelser inden for autismspektret på Kvibergsnässkolan i Göteborg. De fortalte om deres erfaringer med undervisning på en skole med helt særlige vilkår, fordi næsten alle, fra børn til voksne, har forskellige kulturelle baggrunde. Der er 15 elever spredt over alle alderstrin inden for børneskolen og hele 22

forskellige nationaliteter på skolen, da lærere også er spredt over mange nationaliteter. Skolen vægtede højt at alle nationaliteter skulle føle sig velkomne og set. Alle nationaliteters flag var repræsenteret på skolen og med skriftlig *velkommen* på alle sprog.

De havde bl.a. succes med at lave en 3-årig læseplan for hele skolen, tænkt helt ned i ugeplaner, som blev tilrettelagt fælles i personalegruppen. Alle arbejdede med de samme emner samtidig, men på forskellige måder og med varierende materialer. Emnerne var valgt, så de dækkede skolens faglige forpligtelser til at undervise efter bekendtgørelsens fag. Der blev lagt stor energi i at udvikle kommunikationsmaterialer med ordforråd på flere sprog til de forskellige emner, og indsatsen med at udvikle materialer blev effektiv, når alle arbejdede med det samme emne.

De fælles emner gav også en god platform for fællessamlinger på tværs af klasser, hvor elever kunne vise fortælle om, hvad de havde lært og var optaget af.

Som det fremgår af forelæsningsens overskrift, arbejdede skolen med kommunikationsmuligheder på alsidig vis: emnetavler, pegetavler, symbolbaserede ordbøger til flere sprog, tablets som kommunikationshjælpemiddel mv. Skolen havde positive erfaringer med at vælge den samme kommunikationsapp til alle elever. (Widgit Go, som er langt mere udviklet på svensk end på dansk). Gevinsten var, at langt de fleste personaler var kompetente til at opbygge og understøtte brugen af tablets til kommunikation. Og selv om kommunikationsappen var den samme, blev indholdet opbygget/tilpasset individuelt til den enkelte elev.

På skolen gjorde de sig umage for at arbejde flersproget og finde metoder som kunne samle og udvikle elevers, familiers og pædagogers kommunikation på en lystfyldt måde. Der blev holdt nogle vellykkede fælles forældrearrangementer på skolen, hvor hele personalet lagde fælles kræfter i at imødekomme de mange kulturer.

Marianne Leven og Hege Nordback har været primus motor i at udvikle skolens struktur og udvikle de første kommunikationsmaterialer, såvel "pap-tek" som "høj-tek", og de har oplevet et godt forældresamarbejde på trods af sprogbarrierer. Men der er altid plads til videreudvikling, som de siger, og de har et utal af ideer, de gerne vil udvikle videre og sætte i søen. Så det er sikkert ikke sidste gang vi har hørt noget til dem.

Fra udstillingen

På udstillingen mødte vi flere spændende input, bl.a:

Kulturhuset Eldorado

www.goteborg.se/eldorado Eldorado er et aktivitets-, kundskabs- og kulturcenter for mennesker med svære intellektuelle handicap og deres familier og medarbejdere. Man kan besøge husets oplevelsesrum, være sammen i cafeen, og deltage i kultur- og fritidsaktiviteter. Som pårørende eller personale kan man deltage i Eldorados uddannelser, få vejledning eller komme på studiebesøg.

Sådan et kulturhus kunne vi også bruge mange steder i Danmark!

Takk för språket

Gå ind på den svenske informationstjeneste *Takk för språket!*: www.takkforspraket.se

Her finder man informationer og eksempler på, hvordan ASK (alternativ og supplerende kommunikation) kan anvendes sammen med modersmålet. Materialet giver bl.a. viden om:

- Hvorfor det er vigtigt at fremme udviklingen af modersmål hos børn med behov for støtte i deres kommunikative udvikling
- Hvordan alternativ kommunikation kan tilpasses til mennesker med flersprogede baggrunde, der har behov for kommunikationsstøtte

Det materiale, der er samlet på hjemmesiden er et resultat af arbejdet med ASK og flersprogethed, som blev lavet i projektet "Takk för språket" i årene 2010-2014 i Göteborg.

Sjov med alvor bag

Eric Löwenthal:

"FADERN – I Faderns, sonens & Försäkringskassans namn"

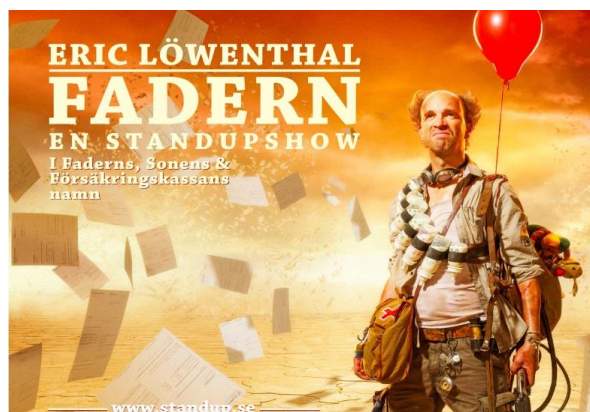
Ud fra sine erfaringer som far til en svært retarderet søn, laver Eric Löwenthal en stand-up forestilling. Et egentlig ømtåleligt emne, har han forvandlet til et morsomt show, som er både ophidsende, livsbekræftende og fordomsfrit - skriver de svenske medier.

Eric fortæller om, hvor fantastisk det var at blive far - til en søn som skulle blive professionel bokser - men som er anderledes.

Eric beskriver med sarkasme, satire, og en hel del galgenhumor familiens kamp med det offentlige og hvordan det er at være familie, hvor der hele tiden stilles spørgsmålstejn ved deres drengs og familiens støttebehov, trods det at det er velkendt, at han er svært handicappet og altid har været det.

Familien har mange hjælpere døgnet rundt, og da Alexander bliver 18 år, er der sket en pludselig positiv udvikling, siger kommunen, om dét, som sagen måske dybest set handler om for kommunen - at spare penge...

Se også det interessante interview, hvor Eric svarer på spørgsmål: "Hans 23-årige søn er som et barn - 10 år efter - af Malou TV4 www.youtube.com/watch?v=gjyU2D-SU8

Kommunikationskarneval med 5 arrangører

Kommunikationskarnevalen har 5 arrangører. Det er bemærkelsesværdigt, at 5 forskellige enheder kan forene fælles kræfter og samarbejde omkring konferencen, det giver god mulighed for både bredde, dybde og mange deltagende udstillere.

Arrangørerne er:

- **DART**, kommunikations- og dataressursecenter for personer med funktionsnedsættelse. Arbetar med alternativ och kompletterande kommunikation (AKK=ASK=AAC), kommunikativa rättigheter och tillgänglighet för barn, ungdomar och vuxna. Bl.a. utredning, utbildning samt forskning kring kommunikation, kommunikationsstöd och datorbaserade hjälpmedel.

www.dart-gbg.org www.facebook.com/dart.kommunikations.och.dataresurcenter

- **ISAAC Sverige**, international brugerforening, udbreder viden om AKK og alles rettighed til kommunikation. www.isaac-sverige.se
- **Dalheimers Hus**, kundskabs- og aktivitetscenter for mennesker med funktionsnedsættelser af forskellig art. www.goteborg.se/dalheimershus
www.facebook.com/dalheimershus
- **Eldorado**, aktivitets-, kundskabs- og kulturcenter for mennesker med svær intellektuel funktionsnedsættelse. www.goteborg.se/eldorado
www.facebook.com/Eldorado.aktivitet.kunskap.kultur
- **Specialpedagogiska skolmyndigheten**. Arbetar för att barn, unga och vuxna oavsett funktionsförmåga ska få förutsättningar att nå målen för sin utbildning. www.spsm.se www.facebook.co/SPSMsverige

I Danmark har vi flere konferencer indenfor specialområdet, ASK, teknologi. Det kan være svært for mange fagfolk omkring ASK-brugere at få lov til at tage til konference flere gange om året, og det kan være for dyrt for udstillerne at deltage i dem alle. Det kunne måske være interessant at skæve til Sverige og herhjemme drøfte om deres model kunne inspirere vores måde at skabe fora og mødepladser på.

Afsluttende...

Kommunikationskarnevalen var en konference, der også tog fat på diskussioner om specifikt svenske forhold vedr. ydelser og støttemuligheder. Det kan være inspirerende for os fra Danmark at se, hvordan man tænker og tilrettelægger ydelser og støtte i nabolandet. Karnevalen kan anbefales, man får mange interessante relevante input. Svenskerne er gode til at spotte aktuelle temaer, igangsætte projekter og forskning og præsentere eksempler fra praksis. Vi kan altid lære af hinanden. Behovet for kommunikation er det samme uanset hvor man bor - og i alle lande findes mennesker med flersprogethed som et vilkår.